

УДК 94(477)

С. Джафарова

(Тернопільський національний економічний університет)

НАЦІОТВОРЧА ФУНКЦІЯ ГАЛИЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В РЕТРОСПЕКТИВІ ІВАНА ФРАНКА

XIX століття в історії Європи знаменувалось радикальними змінами, що уособлювали позиціонування ідеї народу, національного самовизначення, тобто націоналізм у розумінні національного самоусвідомлення та романтизм у сфері духовності. Українське національне відродження мало свої особливості й джерела, витоки якого більшість науковців пов'язує із появою «Енеїди» І. Котляревського, вперше написаною «живою» літературною мовою.

У більшості міст Галичини переважало польськомовне населення, навчання у Львівському університеті велось на польській мові, виходила з друку польська преса. В свою чергу, в процесі формування національних поглядів інтелігенції, відповідно, відчувались польські впливи. Українське ж селянство було бідними та малоосвіченими. До революційних подій «Весни народів» 1848–1849 рр. про інтелігенцію, як про суспільну верству говорити не приходилось. Пасивність галичан була зумовлена низьким культурним рівнем. Через нестачу українських навчальних закладів та власних друкованих органів спостерігалась майже повна відсутність освіченого прошарку серед галичан.

У національному житті головною ставала боротьба за виживання та збереження визначальних чинників самоусвідомлення нації: мови, літератури, історії, географії, етнографії, шкільництва, тощо. Саме тому під гостру критику І. Франка попадали основні претенденти галицької інтелігенції - «москофіли» і «народовці». Трагедією галицького москвофільства, головним його недоліком дослідник вважає внутрішнє роздвоєння особистості. З'ясовуючи сутність москвофільських настроїв, І. Франко акцентує увагу на подвійності їхніх проявів – «дволичності» і «двудушності».

Основними завданнями інтелігенції І. Франко вважає: сприяти народній просвіті, формувати почуття національної свідомості. «Праця інтелігенції галицьких, а почасти вже і буковинських русинів над народом, над масою народною, що віками перейшла безчисленні проби огню і заліза, а не подалася, спасла нам нашу руську народність, нашу руську віру, схоронила в собі ціло руський характер», – зазначає І. Франко, підкреслюючи націотворчу функцію інтелігенції. Він закликає до порозуміння інтелігенції та народних мас. Інтелігенція повинна зрозуміти, чого вона хоче від простого люду, а ті, в свою чергу, не знаючи і не розуміючи різниць між партіями, очікують лише простих істин. «Такої книжки, щоби були наші права, щоби народ так не дерли», – слушно апелює галицький селянин, не вникаючи у подробиці політичних справ.

І. Франко сподівався, що інтелігенція має відіграти керівну роль у вирішенні національно-визвольних завдань. На його погляд, вона могла репрезентувати українську народність не тільки в австрійському парламенті, а й у Європі, повинна стати будителем народних мас. Прикладом для народу інтелігенція повинна бути не тільки в моральних настановах, але й у власних справах, своєю працею вона має створити підґрунтя для подальшого національно-культурного відродження і вести за собою народні маси.

Отже, з інтелігенцією І. Франко нерозривно пов'язує розвиток суспільства, а відтак і розвиток культури, науки, історії літератури.